

พลวัตของความรู้ทางพัฒนศึกษาและข้อเสนอเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
The Dynamics of Knowledge in Development Education
and Proposals for Sustainable Development

นพพร จันทรนาชู (Nopporn Chantaranamchoo)*
พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์ (Phanthida Laophungsak)**

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอความหมายของพัฒนศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามประเด็นทางการศึกษาและการพัฒนา เช่นเดียวกับความรู้ทางพัฒนศึกษาที่มีความเป็นพลวัต ทั้งความรู้ที่เป็นส่วนหนึ่งของสาขาทางการศึกษา ความรู้ที่เชื่อมโยงกับสังคมศาสตร์ และความรู้ที่มุ่งศึกษาการพัฒนาเชิงวิพากษ์ ซึ่งนำไปสู่บทสังเคราะห์ความรู้ทางพัฒนศึกษาเพื่อเชื่อมโยงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย จุดกำเนิดความรู้ทางพัฒนศึกษาเพื่อการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ความรู้ทางพัฒนศึกษาเพื่อตั้งคำถามกับการพัฒนา และการเชื่อมโยงความรู้ทางพัฒนศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน และมีข้อเสนอเพื่อการปรับกระบวนการทัศน์ทางพัฒนศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งด้านความรู้ ด้านวิธีวิทยา และด้านการเรียนรู้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาที่สร้างความมีส่วนร่วม และความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ สังคม และความยั่งยืน

คำสำคัญ: พัฒนศึกษา การพัฒนาที่ยั่งยืน พลวัตของความรู้

Abstract

This article aims to present the meaning of development education that varies according to the education and development issues. Knowledge in development education is dynamic which includes the knowledge as part of educational fields, knowledge in connection with social science, and knowledge focusing on studying critical development. These will lead to a synthesis of knowledge in development education to link to sustainable development, which consists of the origin of knowledge in development education to evolve to modernization, knowledge in development education to pose questions about development,

*รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

**รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำสาขาวิชาการเงิน คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

and the linkage of knowledge in development education to sustainable development. Finally, recommendations are provided for a paradigm shift in development education for sustainable development in terms of both knowledge, methodology, and learning with the aim to achieve development that creates participation, economic and social equality and sustainability.

Keywords: Development Education, Sustainable Development, Dynamics of Knowledge

บทนำ

พัฒนศึกษาเป็นศาสตร์แห่งการเรียนรู้และการพัฒนาที่มีความเป็นพลวัตตามสภาพการณ์ทางสังคม ดังจะเห็นได้จากความหมายของพัฒนศึกษาในยุคแรก จะมุ่งเน้นการให้การศึกษาเกี่ยวกับแนวทางและวิธีการจัดการศึกษา เพื่อเป็นเครื่องมือไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ พัฒนศึกษาจึงเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาทั้งระบบ โดยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ต่อมาเมื่อสังคมเริ่มตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบจากการพัฒนา พัฒนศึกษาจึงหมายถึงศาสตร์ที่มุ่งเรียนรู้เรื่องของการพัฒนา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ทุกคนที่อยู่ในสังคมมีความเข้าใจกระบวนการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลกระทบจากการพัฒนาทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคม มิติทางสิ่งแวดล้อม และมิติทางสิทธิมนุษยชน รวมทั้งมิติอื่น ๆ อย่างเชื่อมโยง อย่างไรก็ตาม เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ได้อยู่ที่เรื่องของสิ่งแวดล้อมเท่านั้น หากแต่เกี่ยวข้องกับประเด็นความยากจน สุขภาพ ความเสมอภาค การศึกษา สาธารณูปโภค ชุมชน และประเด็นอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน โดยตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน นอกจากนี้ความรู้ทางพัฒนศึกษายังขับเคลื่อนสู่การเป็นศาสตร์ที่มุ่งเปิดพื้นที่ให้ความรู้ที่ปัจเจกบุคคลและชุมชนได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความรู้ ทั้งในรูปแบบของการบูรณาการความรู้เดิมกับความรู้สมัยใหม่ และการสร้างความรู้ที่หลากหลายโดยการตีความจากประสบการณ์ของผู้ที่เคยถูกทำให้เป็นเสียงเงียบให้เป็นที่รับรู้เพื่อให้ทุกคนตระหนักถึงผลของการพัฒนาที่ผ่านมาและการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสนับสนุนการมีส่วนร่วมเพื่อจัดการความยากจน ต่อสู้กับการถูกกีดกัน และนำไปสู่การกำหนดนโยบายเพื่อความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสิทธิมนุษยชน ดังนั้น พัฒนศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน และมุ่งให้เกิดการเรียนรู้เรื่องของการพัฒนาในมิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคม และมิติทางสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมิติการเรียนรู้และชุมชนจากความหลากหลายของกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน

พลวัตของความรู้ทางพัฒนศึกษา

จากความหลากหลายของกระบวนการพัฒนาที่สัมพันธ์กับความรู้ทางพัฒนศึกษาที่มีการเชื่อมโยงกับการพัฒนาที่ยั่งยืนใน 3 ประเด็น คือ 1. จุดกำเนิดความรู้ทางพัฒนศึกษาเพื่อการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย 2. ความรู้ทางพัฒนศึกษาเพื่อตั้งคำถามกับการพัฒนา และ 3. การเชื่อมโยงความรู้ทางพัฒนศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. จุดกำเนิดความรู้ทางพัฒนาศึกษาเพื่อการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย พลวัตของความรู้ทางพัฒนาศึกษาเริ่มต้นจากช่วงกลางทศวรรษที่ 1960 ได้มีการจัดประชุมทางวิชาการ เรื่อง การศึกษากับการพัฒนาประเทศ โดยดอน อัดัมส์ (Don Adams) ส่งผลให้นักวิชาการด้านการศึกษาและด้านสังคมศาสตร์มีความสนใจบทบาทของการศึกษากับพัฒนาประเทศมากขึ้น โดยใช้การศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย (modernization) พร้อมทั้งพัฒนาโครงสร้างทางสังคม และโครงสร้างทางการเมืองให้สอดคล้องกับความทันสมัย จึงจำเป็นต้องมีการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเพื่อพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยด้วย จึงได้มีการนำวิชาการศึกษาระหว่างประเทศและวิชาการศึกษาเปรียบเทียบมาพัฒนาเป็นสาขาวิชาพัฒนาศึกษา โดยประยุกต์ศาสตร์ด้านการศึกษาและสังคมศาสตร์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์การพัฒนาและวิธีที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศ เช่น ทฤษฎีและตัวแบบการพัฒนา และกลยุทธ์การพัฒนา (Rukspollmuang, 2014: 6) ความรู้ทางพัฒนาศึกษาที่ปรากฏขึ้นจึงเป็นความรู้การพัฒนาประเทศชุดเดียวกับที่ใช้ในประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย (Modernization Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานสำหรับการพัฒนากระแสหลัก มุ่งสร้างการเติบโตและการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจได้แก่ ทฤษฎีการเติบโตทางเศรษฐกิจของฮาร์รอด-โดมาร์ (Harrod-Domar growth model) ที่สนับสนุนการออมเพื่อสะสมทุนในการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ ขณะที่แบบจำลองการเติบโตจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (Investment-specific Technological Progress) ทฤษฎีการผลักดันครั้งใหญ่ (the theory of big-push) และทฤษฎีการเติบโตอย่างสมดุล (Balanced Growth Theory) ที่อธิบายว่าประเทศกำลังพัฒนามักขาดเงินออมที่เพียงพอต่อการลงทุน จึงจำเป็นต้องใช้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี รวมทั้งการลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ เพื่อทำให้มีการลงทุนมากขึ้นและมีการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Todaro and Smith, 2009: 112-175) อย่างไรก็ตาม ด้วยความจำกัดของทรัพยากรของประเทศที่ใช้ในการลงทุน ทำให้ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยอุปทานแรงงานที่ไม่จำกัด (Economics Development with Unlimited Supplies of Labour) และแบบจำลองการเติบโตอย่างไม่สมดุล (Unbalanced Growth Model) อธิบายว่ารัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนาควรจัดสรรเงินลงทุนในระบบสาธารณูปโภค และนำทรัพยากรส่วนเกินจากภาคเกษตรกรรม มาสนับสนุนภาคอุตสาหกรรมให้เป็นภาคเศรษฐกิจนำในการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ มีการเชื่อมโยงการผลิตไปยังภาคเศรษฐกิจอื่น และสามารถกระจายรายได้ไปยังภาคเศรษฐกิจอื่นของประเทศ รวมทั้งภาคเกษตรกรรมในชนบทต่อไป ซึ่งผลพวงของความรู้ในการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยคาดหวังไว้ว่า จะนำพาประเทศกำลังพัฒนาผ่านการเติบโตทางเศรษฐกิจแบบขั้นตอน (The Stage of Growth Model of Development) จากขั้นสังคมดั้งเดิมที่เป็นสังคมเกษตรกรรมยังชีพไปยังขั้นก้าวสู่การเติบโต และขั้นอุดมโภคาที่มีความผาสุก (Nafziger, 2006: 133-136; Todaro and Smith, 2009: 111-124)

เมื่อประเทศมีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยทางเศรษฐกิจ จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมไปสู่ความทันสมัยเช่นกันดังที่นักสังคมวิทยาสำนักโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural Functionalism Theory) เสนอว่าการพัฒนาประเทศส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมให้มีหน้าที่เฉพาะเจาะจง (Ritzer, 2010: 240-241) เช่นเดียวกับชุมชนที่ต้องถูกผนวกรวมเข้าสู่กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ทำให้ชุมชนถูกปรับเปลี่ยนการจัดระเบียบทางสังคมจากโครงสร้างสังคมที่มีการจำแนกแฉกแฉงต่ำ ไปสู่โครงสร้าง

สังคมที่มีการจำแนกแจกแจงสูง ทำให้หน่วยงานสังคมภายใต้สังคมแบบเดิมที่เคยมีหลากหลายหน้าที่ (Multifunction role) ต้องปรับเปลี่ยนเป็นหน่วยงานสังคมแบบใหม่ที่มีหน้าที่เฉพาะเจาะจง (Specialized) ตามหลักการแบ่งงานกันทำในสังคมเช่น หน้าที่ในการให้ความรู้แก่บุตรหลานของครอบครัวและวัด ถูกแทนที่โดยโรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยงานสังคมแบบใหม่เพื่อให้มีการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น บทบาทของการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาในระบบโรงเรียนและสถาบันการศึกษา ในฐานะที่เป็นหน่วยงานสังคมแบบใหม่ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และลักษณะที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศให้แก่ประชาชน และมุ่งผลิตแรงงานเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม

พัฒนศึกษาในแง่นี้จึงเป็นการประยุกต์ศาสตร์ด้านการศึกษาและสังคมศาสตร์ การให้การศึกษาเกี่ยวกับแนวทางและวิธีการจัดการศึกษา เพื่อวิเคราะห์และสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาปัญหาของประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งการพัฒนาความรู้และทักษะทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

2. ความรู้ทางพัฒนศึกษาเพื่อตั้งคำถามกับการพัฒนา จากผลของการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายการเติบโตทางเศรษฐกิจ อีกทั้งยังสร้างปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาอื่น ๆ ซึ่งมีคำอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ที่มองว่าระบบทุนนิยมสร้างความมั่งคั่งให้แก่ชนชั้นนายทุนจากการขูดรีดส่วนเกินจากแรงงานผ่านความสัมพันธ์ทางการผลิต ทำให้มีความขัดแย้งระหว่างนายทุนกับแรงงาน (Ritzer, 2010: 46-71) เช่นเดียวกับทฤษฎีของนักคิดสำนักนีโอมาร์กซิสต์ (Neo-Marxist) เช่น ทฤษฎีการพึ่งพา (Dependency Theory) และทฤษฎีระบบโลก (World System Theory) ที่อธิบายว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศศูนย์กลางกับประเทศบริวาร ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาต้องกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมโลก และทำหน้าที่เป็นเพียงประเทศที่รองรับกระบวนการผลิตต้นทุนต่ำสำหรับการขูดรีดส่วนเกินโดยประเทศที่พัฒนาแล้ว (Nafziger, 2006: 145; Todaro And Smith, 2009: 132) ซึ่งนำไปสู่ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างประเทศและความไม่เท่าเทียมระหว่างเมืองกับชนบท อีกทั้งยังทำให้ประเทศกำลังพัฒนาต้องสูญเสียอิสรภาพในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจด้วย นอกจากนี้ผลของการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในระบบ ส่งผลให้ภาคเกษตรกรรมและชุมชนกลายเป็นเพียงแหล่งทรัพยากรแรงงานและวัตถุดิบราคาถูกเพื่อป้อนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ในการสร้างความมั่งคั่งให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรม และทำให้ชุมชนในภาคเกษตรกรรมเป็นฝ่ายที่รอคอยการกระจายรายได้และการพัฒนาจากภาคอุตสาหกรรมในเมือง อีกทั้งยังทำให้กระบวนการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนต้องถูกละเลยและไร้ความสำคัญ ส่งผลให้ชุมชนอ่อนแอและไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้

อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดของแนวคิดของมาร์กซ์และสำนักนีโอมาร์กซิสต์ที่ยังไม่สามารถให้คำอธิบายผลกระทบจากการพัฒนาได้อย่างรอบด้าน จึงได้มีการต่อยอดแนวคิดดังกล่าวโดยใช้มุมมองหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ซึ่งเป็นมุมมองที่ตั้งคำถามกับความรู้ทางการศึกษาและการพัฒนาที่ใช้อำนาจที่อยู่ในรูปของความรู้ในการสถาปนาระเบียบที่แน่นอนแก่สรรพสิ่งในรูปของวาทกรรม (Discourse) และนำไปสู่การจัดระเบียบทางสังคมและลักษณะชีวิตของปัจเจกบุคคลที่เชื่อว่าสมเหตุสมผล มุมมองหลังสมัยใหม่จึงปฏิเสธความรู้แบบรวบยอดที่อ้างความเป็นสากล และอ้างความสามารถในการเข้าถึงความจริงเกี่ยวกับการศึกษาและ

การพัฒนาได้มากกว่าความรู้ชุดอื่น (Ritzer, 2010: 631; Sarup, 1997: 146) มุมมองหลังสมัยใหม่จึงให้ความสำคัญและให้อำนาจต่อความรู้จากกลุ่มคนที่ถูกเบียดขับจากความรู้สมัยใหม่ ซึ่งเป็นความรู้ที่มีขอบเขตเฉพาะที่มีความแตกต่างหลากหลายและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

ซึ่งผลลัพธ์จากมุมมองหลังสมัยใหม่ที่วิเคราะห์การศึกษาและการพัฒนาในฐานะที่เป็นวาทกรรม เป็นการเปิดเผยให้เห็นว่าความรู้ในการพัฒนาเป็นผลผลิตของอำนาจเพื่อสนองเจตน์จำนงของผู้สร้างความรู้ผ่านภาคปฏิบัติการทางวาทกรรม เพื่อจัดระเบียบและสร้างอัตลักษณ์ให้แก่สรรพสิ่งที่เกี่ยวกับการพัฒนา รวมถึงกระบวนการตอบโต้และต่อรองกับวาทกรรมหลัก (Charoensin-o-larn, 2017: 27) การวิเคราะห์การพัฒนาในฐานะที่เป็นวาทกรรมจึงมุ่งตั้งคำถามและเปิดเผยให้เห็นถึงอุดมการณ์ของระบบทุนนิยมที่อยู่เบื้องหลังวาทกรรม การพัฒนาและภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรโลกบาล หน่วยงานของรัฐในประเทศกำลังพัฒนา ที่ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาต้องยอมรับความต่ำต้อยของตนเอง รวมทั้งกำหนดความหมายของความยากจนให้ปัจเจกบุคคลต้องยอมรับอย่างสยบยอม เพื่อรอรับความช่วยเหลือจากประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่นเดียวกับชุมชนที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนา ต้องถูกจัดระเบียบจากภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมในรูปของแผนพัฒนาชุมชนจากภาครัฐ และต้องปฏิบัติตนให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ภาครัฐ รวมทั้งมาตรฐานการผลิตที่กำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญทางการเกษตร ทำให้ผลผลิตได้การรับรองมาตรฐานสำหรับการจำหน่ายในระบบสากล และได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ

ขณะเดียวกัน ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมได้ทำให้ความรู้แบบจารีตและความรู้ของชุมชนถูกช่วงชิงความหมายและถูกทำให้ปราศจากความสำคัญ และจำเป็นต้องพึ่งพาความรู้จากการศึกษาในระบบที่นำเข้ามาจากภายนอกชุมชน ซึ่งเป็นการตอกย้ำความสำคัญของการศึกษาในระบบในฐานะที่เป็นใบเบิกทางสำหรับการยกระดับสถานะให้สูงขึ้น และสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม ประเทศกำลังพัฒนาและชุมชนบางส่วนมิได้ยอมรับผลกระทบจากภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมนั้น แต่ได้มีภาคปฏิบัติการที่ตอบโต้ต่อรองกับวาทกรรมหลัก เช่น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขณะที่ชุมชนก็ได้ปะทะกับท่าทีของการพัฒนาและใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในการปรับตัวและต่อรองอย่างเป็นพลวัตให้สามารถจัดการตนเอง ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เอื้อประโยชน์ต่อระบบทุนนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์

เช่นเดียวกับภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมที่กระทำต่อปัจเจกบุคคล ได้สร้างบรรทัดฐานในสังคมเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลให้เป็นไปตามเจตน์จำนงของวาทกรรมหลัก ไม่ว่าจะเป็นวาทกรรมการศึกษาในระบบที่ทำให้ผู้เรียนบางส่วนต้องกลายเป็นอื่นจากการศึกษาในระบบ วาทกรรมชายเป็นใหญ่ทำให้ผู้หญิงต้องกลายเป็นอื่นจากบรรทัดฐานด้านครอบครัว วาทกรรมร่างกายทำให้ผู้พิการและคนชราต้องกลายเป็นอื่นจากความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และวาทกรรมการผลิตในระบบอุตสาหกรรม ทำให้แรงงานหญิงต้องกลายเป็นอื่นจากวิถีชีวิตของตนเองและต้องปรับเปลี่ยนตัวเองไปตามระบบบริโภคนิยม อย่างไรก็ตาม ปัจเจกบุคคลเหล่านี้มิได้สยบยอมต่อภาคปฏิบัติการของวาทกรรมหลัก หากแต่ได้มีกระบวนการต่อรองอัตลักษณ์ โดยการทำให้เห็นว่าการศึกษาในระบบมิได้สิ่งที่ยืนยันความสุขและความสำเร็จในการดำรงชีวิต การไม่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของครอบครัว มิได้ทำให้การทำหน้าที่ของแม่ต้องขาดตกบกพร่อง การเป็นผู้พิการและคนชรามิได้หมายถึงการเป็นผู้ไร้ความสามารถและต้องเป็นภาระของผู้อื่น

พัฒนศึกษาในแง่จึงเป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษาการพัฒนา โดยเป็นมุมมองที่คลี่คลายให้เห็นถึงอำนาจในรูปของความรู้ที่กระทำกับกลุ่มคนในสังคม และสนับสนุนให้ประชาชนมีปฏิบัติการที่มุ่งสร้างความเป็นธรรมโดยสนับสนุนเสียงและมุมมองจากผู้ที่ถูกกีดกันออกจากการแข่งขันผลประโยชน์จากการพัฒนา และเปิดโอกาสให้คนเหล่านั้นได้สร้างความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาที่เริ่มต้นจากการเปิดพื้นที่ให้ความรู้ที่ชุมชนเป็นผู้สร้าง และนำความรู้สมัยใหม่มาบูรณาการกับความรู้เดิมของชุมชน เพื่อนำไปสู่การสร้างระบบความสัมพันธ์กับภายนอกชุมชนได้อย่างเสมอภาค (Havanon, 2003: 2-1) และมีเป้าหมายให้ทุกคนในสังคมมีความรู้และทักษะ ที่ทำให้คนมีศักยภาพที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริง มีความเข้าใจการพัฒนาและผลกระทบจากการพัฒนาในระดับชุมชน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในระดับสังคมที่กว้างออกไปสู่ระดับประเทศและระดับโลก (Havanon, 1996: 17)

การเชื่อมโยงความรู้ทางพัฒนศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากผลของการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยที่นำไปสู่การตั้งคำถามกับการพัฒนา และส่งผลให้เป้าหมายของการพัฒนาประเทศเคลื่อนย้ายจากการเติบโตและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ มาสู่เป้าหมายการพัฒนาคน การพัฒนาชุมชน การสร้างความเสมอภาค การสร้างการมีส่วนร่วม ความมั่นคงปลอดภัยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความเท่าเทียมทางเพศ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน (European Association Of Development Research And Training Institutes, 2005: 10-14; UN, 2015) ความรู้ทางพัฒนศึกษาในแง่จึงให้ความสำคัญกับการศึกษา การเรียนรู้และการสร้างสรรค์จากปัจเจกบุคคลและชุมชน อีกทั้งเป้าหมายของการศึกษาการพัฒนายังมีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละสังคมที่มีความต้องการในการพัฒนาแตกต่างกัน เช่นเดียวกับเป้าหมายของพัฒนศึกษาที่มุ่งศึกษาการพัฒนาให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของแต่ละสังคมและชุมชน ทำให้มีการนำความรู้สาขาวิชาสังคมศาสตร์หลากหลายสาขามาบูรณาการในการศึกษาการพัฒนามากขึ้น เพื่อทำความเข้าใจสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม

การพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (creative economy) สามารถนำมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายข้างต้น เนื่องจากเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นกระบวนการเรียนรู้และการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการสร้างมีส่วนร่วมในสังคม อีกทั้งยังสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจในระดับชุมชนให้เข้ากับเศรษฐกิจมหภาค และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (UNCTAD, 2008: 3-4) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในรูปแบบของวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรที่มีเป้าหมายทางเศรษฐกิจโดยการแสวงหารายได้ เป้าหมายทางสังคมโดยสร้างประโยชน์ทางสังคม สร้างการมีส่วนร่วม และสร้างความเสมอภาคให้แก่คนในสังคมและชุมชน รวมทั้งเป้าหมายทางสิ่งแวดล้อมโดยตระหนักถึงความยั่งยืนของการผลิตและการบริโภค ด้วยการสร้างความรับผิดชอบในรูปแบบธุรกิจและการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีการดำเนินธุรกิจอย่างมีธรรมาภิบาล (Rahdari, Sepasi, and Moradi, 2016: 355-358)

การนำแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์และวิสาหกิจเพื่อสังคมมาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนสามารถทำได้โดยผู้ประกอบการชุมชนที่เป็นผู้ประกอบการรายเดียว และกลุ่มผู้ประกอบการชุมชน เช่น วิสาหกิจชุมชน ผู้ประกอบการ OTOP องค์กรการเงินชุมชน และองค์กรชุมชนอื่นๆ ที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม และความรู้ในชุมชนทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ในชุมชน และทรัพยากร

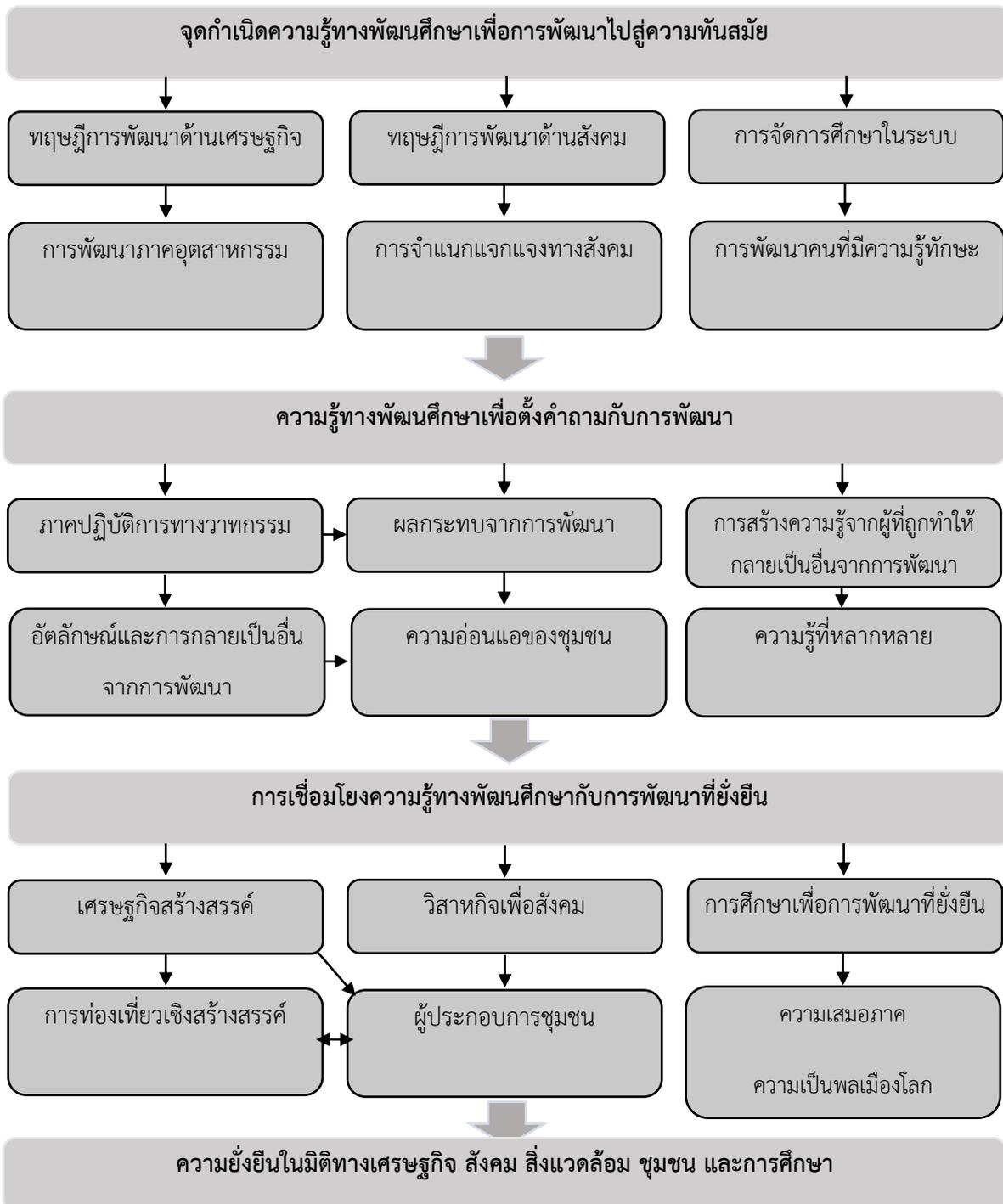
ชุมชนมาประยุกต์ใช้ร่วมกับความรู้สมัยใหม่ ซึ่งเป็นความรู้ที่สร้างอำนาจอิสระให้แก่ชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์และเครือข่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่งเสริมการกระจายรายได้และการจ้างงานในชุมชน รวมทั้งพัฒนาองค์การการเงินระดับชุมชนเพื่อส่งเสริมการออม การลงทุน และการจัดสวัสดิการชุมชนที่ทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้

ส่วนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่มีรากฐานจากแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างมูลค่าเพิ่ม และพัฒนาสภาพแวดล้อมให้แก่ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างสรรค์ทักษะ และสร้างประสบการณ์ที่แท้จริงอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งกระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวได้พัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตนเอง ขณะที่ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง (Richards, 2010: 78-79) ซึ่งเงื่อนไขร่วมสำคัญที่ทำให้ผู้ประกอบการชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ประกอบด้วย ผู้นำและผู้ร่วมงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน การเรียนรู้ การบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือที่สนับสนุนชุมชน ด้วยเหตุนี้ การดำเนินงานของผู้ประกอบการชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้การประกอบการในชุมชน รวมทั้งเสริมพลังอำนาจให้แก่คนในชุมชนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย กระบวนการ และทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน เพื่อสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม

สำหรับการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education For Sustainable Development) ประกอบด้วย มิติทางเศรษฐกิจ การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยต้องพัฒนาทักษะของแรงงาน ให้มีการทำงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคนและพัฒนาผู้ประกอบการเพื่อให้มีการจ้างงานที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ส่วนมิติทางสังคม การศึกษาเป็นกระบวนการให้ความรู้และทักษะเกี่ยวกับหลักการว่าด้วยความเสมอภาค ความยุติธรรม การมีส่วนร่วม การยอมรับในความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม และสิทธิมนุษยชนโดยการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลกให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และมีความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงในระดับสังคมที่กว้างออกไปสู่ระดับประเทศและระดับโลก และสุดท้ายมิติทางสิ่งแวดล้อม การศึกษาเป็นกระบวนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนในการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว โดยสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม การใช้ทรัพยากรทางการศึกษาอย่างยั่งยืน มีการจัดการศึกษาที่สร้างความรู้และทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการและทรัพยากรของแต่ละพื้นที่ และนำไปสู่การพัฒนามนุษย์และทรัพยากรด้านอื่นๆ ในแต่ละพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน (UN, 2015)

พัฒนาศึกษาในแง่นี้จึงเป็นการศึกษาและการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ทางพัฒนาศึกษาที่มีเป้าหมายพัฒนาการศึกษาเพื่อความเสมอภาค การศึกษาเพื่อสิทธิมนุษยชน การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองโลก การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และการเรียนรู้ที่ขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน (UNESCO, 2014) เพื่อให้พัฒนาศึกษาเป็นกลยุทธ์ใหม่ของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งเป็นการบูรณาการกับการศึกษาในระบบและการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องอาศัยการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้

ทักษะ ทักษะคิดและค่านิยมที่จำเป็น และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่อการสร้างอนาคตที่ยั่งยืน และเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และดำเนินการตัดสินใจอย่างร่วมมือกัน ดังนั้น การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นแนวคิดที่มีความเป็นพลวัต สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมทางการศึกษาและการพัฒนา และมีมุมมองการศึกษาที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่คนทุกกลุ่ม เพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อการสร้างอนาคตที่ยั่งยืน จากบทสังเคราะห์ความรู้ทางพัฒนศึกษาเพื่อเชื่อมโยงกับการพัฒนาที่ยั่งยืนสามารถนำเสนอได้ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 บทสังเคราะห์ความรู้ทางพัฒนศึกษาเพื่อเชื่อมโยงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

ข้อเสนอสำหรับการปรับกระบวนการทัศน์ทางพัฒนาศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากความหลากหลายของกระบวนการทัศน์พัฒนาศึกษา สามารถนำมาจัดทำข้อเสนอในการปรับกระบวนการทัศน์ทางพัฒนาศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้

1. ข้อเสนอด้านความรู้ทางพัฒนาศึกษา ประกอบด้วย ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ได้แก่ แนวคิดเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม (behavioral economics) ซึ่งเป็นการใช้ความรู้ทางจิตวิทยา สังคม และปัญญาประดิษฐ์มาอธิบายพฤติกรรมทางเศรษฐศาสตร์ แนวคิดเศรษฐศาสตร์ความสุข (happiness economics) ซึ่งเป็นความรู้เกี่ยวกับการวัดความสุขและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสุข คุณภาพชีวิต และสุขภาวะ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจทางการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา

ความรู้ด้านสังคมและชุมชน เช่น การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (ethnographic) เป็นการใช้วิธีการศึกษาทางมานุษยวิทยาในการศึกษาสังคมในพื้นที่แบบใหม่ เช่น พื้นที่ออนไลน์ พื้นที่โรงเรียน และสังคมเมือง แนวคิดนวัตกรรมทางสังคม (social innovation) ซึ่งเป็นปฏิบัติการทางสังคมรูปแบบใหม่เพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน แนวคิดการศึกษาและการเรียนรู้อัตลักษณ์ตัวตน (self/identity) ของกลุ่มคนและชุมชนเฉพาะ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศสภาพ กลุ่มศาสนา ที่เชื่อมโยงกับการศึกษาพหุวัฒนธรรม (multicultural education) ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่มีผู้เรียนจากหลากหลายวัฒนธรรม เช่น ชาติพันธุ์ ศาสนา เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาและการพัฒนา ที่ทำให้มีการยอมรับความแตกต่างและการเปิดเผยจุดยืน อันนำไปสู่ความเข้าใจระหว่างกัน

ความรู้ด้านการศึกษา ได้แก่ แนวคิดนวัตกรรมการเรียนรู้ (learning innovation) ซึ่งเป็นการพัฒนาสิ่งใหม่เพื่อการเรียนรู้และการศึกษา เช่น วิธีการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ แนวคิดการคิดเชิงออกแบบ (design thinking) ซึ่งเป็นกระบวนการคิดจากมุมมองของผู้เรียน เพื่อพัฒนาแนวทางและนวัตกรรมเกี่ยวกับการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนที่มีความแตกต่างหลากหลาย และแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา (educational transformation) ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาให้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเสมอภาครวมทั้งการผสมผสานความรู้จากสาขาวิชาอื่นที่ยังเป็นช่องว่างทางความรู้ สำหรับการนำมาประยุกต์ใช้ในการวิจัยทางพัฒนาศึกษา เช่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวิทยาศาสตร์เชิงข้อมูล เป็นต้น

2. ข้อเสนอด้านวิธีวิทยาเกี่ยวกับความรู้ทางการศึกษาและการพัฒนา ด้วยความหมายของพัฒนาศึกษาที่มีความเป็นพลวัต ซึ่งเป็นผลมาจากความหลากหลายของกระบวนการทัศน์ความรู้ จึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการทัศน์ทางการศึกษาและการพัฒนาที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงได้ตามประเด็นของปัญหาและบริบททางสังคมที่สลับซับซ้อน ทั้งกระบวนการทัศน์แบบปฏิฐานนิยมโดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ ที่มีเป้าหมายเพื่อการแสวงหาความรู้ คาดการณ์ปรากฏการณ์ทางสังคม และขยายพรมแดนความรู้ทางสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นความรู้ที่สามารถใช้ได้ทั่วไปในบริบทอื่นที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน กระบวนการทัศน์แบบหลังปฏิฐานนิยมที่มุ่งทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ทางการศึกษา/การพัฒนา โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กระบวนการทัศน์แบบทฤษฎีวาทกรรม และกระบวนการทัศน์แบบสร้างสรรค์สังคมที่ตั้งคำถามกับความรู้แบบหนึ่งเดียว และให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้เพื่อเปิดพื้นที่ให้แก่ประสบการณ์ของผู้ที่ถูกทำให้ไม่อยู่ในการรับรู้จากฐานคิด ที่เชื่อว่าความรู้มีเพียงหนึ่งเดียว โดยใช้การวิเคราะห์วาทกรรมและแนวทางการศึกษาแบบเรื่องเล่า

ด้วยเหตุที่ กระบวนทัศน์ทางความรู้แต่ละแบบจะมีเป้าหมาย จุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกัน ผู้วิจัย จึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นในรูปแบบการวิจัยทางสังคมศาสตร์แบบใดแบบหนึ่งเป็นสำคัญ และอาจใช้วิธีการวิจัย หลากหลายแบบ โดยนำจุดแข็งของกระบวนทัศน์การวิจัยแต่ละแบบ มาผสมผสานกันภายใต้กระบวนทัศน์แบบ มีส่วนร่วม เพื่อให้ความรู้ที่ได้จากการมีส่วนร่วมปฏิบัติการและประสบการณ์ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ร่วมวิจัย โดยให้คุณค่าแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการ สามารถเสริมพลังอำนาจ ให้แก่กลุ่มคนและชุมชน เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ใช้ในการทำความเข้าใจปัญหา และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นใน สังคมได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

3. ข้อเสนอแนะด้านการเรียนรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน บทความนี้มีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะนโยบาย

1) ควรจัดทำนโยบายสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และการสร้างความเป็นพลเมืองโลก และการส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน โดยกระจาย อำนาจให้ชุมชนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมีความเสมอภาคแก่ผู้เรียนในพื้นที่

2) ควรจัดทำนโยบายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นและตอบสนองต่อความต้องการในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เชิงสร้างสรรค์ การเรียนรู้สิทธิมนุษยชน และการส่งเสริมคุณภาพชีวิต การตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และชุมชนเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

3) ควรจัดทำนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการ เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะที่สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน และปฏิรูป กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะการเรียนรู้ ความสามารถในการคิดค้นนวัตกรรมและสร้างขีดความสามารถ ในการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิตให้ดีขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะระดับสถานศึกษา

1) สถานศึกษาควรจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้ผู้เรียนได้รับ ความรู้และทักษะที่จำเป็น และต้องเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นความ แตกต่างระหว่างผู้เรียนที่มีความหลากหลาย และมีมุมมองการศึกษาที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่คน ทุกกลุ่ม เพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อการสร้างอนาคตที่ยั่งยืน

2) สถานศึกษาควรเชื่อมโยงกับชุมชนในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลายที่ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและศักยภาพของชุมชน ในการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อสนับสนุน การเรียนรู้จากบริบทและทรัพยากรของพื้นที่ สามารถพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาและสร้างความเสมอภาค ทางการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

3) สถานศึกษาควรสร้างการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายทางการศึกษาในการจัดการศึกษา ทั้ง การบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ และการจัดการเรียนรู้ เพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ อย่างต่อเนื่อง

3.3 ข้อเสนอระดับชุมชน

1) ชุมชนต้องมีความเชื่อมโยงกับสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนซึ่งนำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน

2) ชุมชนในฐานะผู้ประกอบการ ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ การแบ่งปันความรู้ มุ่งเน้นการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้ในระยะยาว นำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์ สร้างจุดเด่นให้แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน และทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน เป็นชุมชนต้นแบบที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน

3) ชุมชนในฐานะผู้ประกอบการ ควรค้นหาและจัดทำแนวทางส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานองค์กรชุมชน สวัสดิการชุมชน และกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชน และให้ผลตอบแทนแก่สังคมในฐานะวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และความมีส่วนร่วมชุมชน ในการสร้างนวัตกรรมการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้กับสังคม

บทสรุป

บทความนี้นำเสนอเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างความรู้ทางพัฒนศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย ประเด็นที่ 1 จุดกำเนิดความรู้ทางพัฒนศึกษาเพื่อการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ซึ่งอธิบายกระบวนการทัศน์ทางพัฒนศึกษาที่อยู่ภายใต้ทฤษฎีการพัฒนาประเทศกระแสหลักที่มีเป้าหมายในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมให้เป็นภาคเศรษฐกิจนำ และมีการจำแนกแจกแจงในโครงสร้างทางสังคมเพื่อทำหน้าที่เฉพาะด้านอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการจัดการศึกษาในระบบที่พัฒนาแรงงานเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ประเด็นที่ 2 ความรู้ทางพัฒนศึกษาเพื่อตั้งคำถามกับการพัฒนา เป็นการอธิบายผลของการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมาย โดยใช้แนวคิดสำนักมาร์กซิสต์และสำนักนีโอมาร์กซิสต์ รวมทั้งมุมมองหลังสมัยใหม่ที่เปิดเผยให้เห็นความเป็นวาทกรรมของการพัฒนา และเปิดพื้นที่ทางความรู้ที่หลากหลายและเฉพาะเจาะจงให้แก่ปัจเจกบุคคลและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมหลัก และประเด็นที่ 3 การเชื่อมโยงความรู้ทางพัฒนศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างพัฒนศึกษากับมิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคม และมิติทางสิ่งแวดล้อมและชุมชน ผ่านแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์และวิสาหกิจเพื่อสังคม ในการพัฒนาผู้ประกอบการชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อความเสมอภาค ความเป็นพลเมืองโลก และการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อให้การศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ซึ่งท้ายที่สุดได้นำไปสู่ข้อเสนอในการปรับกระบวนการทัศน์ทางพัฒนศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งด้านความรู้ทางพัฒนศึกษา ด้านวิธีวิทยาเกี่ยวกับความรู้ทางการศึกษาและการพัฒนา และด้านการเรียนรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

Reference

- Charoensin-o-larn, C. (2017). *Development Discourse: Power, Knowledge, Truth, Identity and Otherness*. 6th ed. Bangkok: Wiphasa. (in Thai).
- European Association of Development Research and Training Institutes. (2005, September). *Development Studies, Accreditation and EADI*. Vision Paper presented at EADI General Conference, Bonn.
- Havanon, N. (1996). *Knowledge of Development Education*. in N. Havanon (Ed.). *Development Education: Knowledge of Development Learning and Inheritance*. (p.15-28). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. (in Thai).
- _____. (2003). *Research Methodology in Knowledge Construction to Strengthen Community*. in *New Epistemology in Knowledge Construction to Strengthen Community and Society*. paper presentation for academic seminar HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn Siam Day Srinakharinwirot University Wed, 19 Nov 2003. (in Thai).
- Nafziger, W.E. (2006). *Economic Development*. 4th ed. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rahdari, A., Sepasi, S., and Moradi, M. (2016). *Achieving Sustainability Through Schumpeterian Social Entrepreneurship: The Role of Social Enterprises*. *Journal of Cleaner Production*. 137, 347-360.
- Richards, G. (2010). *Creative Tourism and Local Development*. In R. Wurzbürger. (Ed.). *Creative Tourism: A Global Conversation How to Provide Unique Creative Experiences for Travelers Worldwide*. presented at the 2008. Santa Fe & UNESCO international conference on creative tourism in Santa Fe, New Mexico, USA. Santa Fe: Sunstone Press.
- Ritzer, G. (2010). *Sociological Theory*. 8th ed. New York: McGraw-Hill.
- Rukpollmuang, C. (2014). *Paradigms of Development Education*. Bangkok: Winyoo Chon. (in Thai).
- Sarup, M. (1997). *An Introductory Guide to Post-structuralism and Postmodernism*. 3rd ed. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Todaro, M., and Smith, S. (2009). *Economic Development*. 10th ed. United State of America: Pearson Education Limited.
- United Nations. (2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. [Online]. Retrieved February, 8, 2020, from <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

United Nations Conference on Trade and Development. (2008). Creative Economy Report 2008. UNCTAD: New York.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2014). Aichi-Nagoya Declaration on Education for Sustainable Development. Okayama: UNESCO.